

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛІСОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ У ДОВОЄННИЙ ПЕРІОД

©2023 КОЛБАСІН Є. С., ФІЛАТОВА Т. А.

УДК 338.43:630 «362» (477)

JEL Classification: L73

Колбасін Є. С., Філатова Т. А.

Стан і тенденції розвитку лісопромислового комплексу України у довоєнний період

В умовах низької забезпеченості України лісом, нерівномірного його розміщення та низького рівня лісистості території, і, як наслідок, запасів деревини перспективним виглядає визначення пріоритетних напрямків розвитку лісової промисловості та механізмів ефективного управління сучасним лісопромисловим комплексом (ЛПК), з огляду на досвід структурної політики країн з близьким за обсягами лісовим фондом. Мета статті полягає у поглибленому аналізі стану та тенденцій розвитку ЛПК України у довоєнний період з урахуванням невід'ємних його складових. У статті проаналізовано стан і тенденції розвитку лісопромислового комплексу України в умовах нерівномірного розміщення лісів та обсягів лісового фонду в різних регіонах. Проведений поглиблений аналіз складових лісопромислового комплексу у довоєнний період, зокрема, таких як: деревообробна промисловість, виробництво паперу та паперових виробів, виробництво меблів. На сьогодні деревообробна промисловість України має низький рівень забезпеченості деревиною переважно хвойних порід для лісоспоживачів і потреб внутрішнього ринку, що, своєю чергою, призводить до неефективного використання деревинних ресурсів в умовах низьких темпів відтворення лісових насаджень. Встановлено, що деревообробна промисловість виступає пріоритетною галуззю для більшості західних регіонів України та може в подальшому стати рушійною силою для інтенсивного розвитку їх економіки. Охарактеризовано також діяльність підприємств деревообробної промисловості з позицій їх кількості, чистого прибутку (збитку) та рентабельності. Зроблено аналіз зовнішньоекономічної складової розвитку деревообробної промисловості України. Доведено, що передумовою для подальшого розвитку ЛПК України у повоєнний період відновлення є його наявний потенціал, який за умов ефективної та системної державної політики у сфері лісокористування дозволить досягти підвищення конкурентоспроможності та зростання виробництва на регіональному рівні.

Ключові слова: лісопромисловий комплекс, деревообробна промисловість, лісистість, лісові ресурси, заготівля деревини, лісоспоживач.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-4-70-81>

Рис.: 9. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 14.

Колбасін Євгеній Сергійович – кандидат економічних наук, науковий співробітник сектора промислової політики та інноваційного розвитку відділу промислової політики та енергетичної безпеки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: johnnyevgen@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7774-7087>

Філатова Тетяна Анатоліївна – провідний інженер, сектор енергетичної безпеки та енергозбереження відділу промислової політики та енергетичної безпеки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: tatjana1967filatova@gmail.com

UDC 338.43:630 «362» (477)

JEL Classification: L73

Kolbasin Y. S., Filatova T. A. The State and Tendencies in the Development of the Forestry Industry Complex of Ukraine in the Pre-War Period

In the context of low provision of Ukraine with forests, its uneven distribution and low level of forest cover of the territory, and, as a result, forestry reserves, it seems promising to determine the priority areas for the development of the forest industry and mechanisms for effective management of the modern forestry industry complex, taking into account the experience of the structural policy of the countries with the forest fund that is similar in terms of extent. The aim of the article is to provide an in-depth analysis of the status and tendencies in the development of the forestry industry complex of Ukraine in the pre-war period, taking into account its integral components. The article analyzes the status and tendencies in the development of the forestry industry complex of Ukraine in the context of uneven distribution of forests and the extent of the forest fund in different regions of Ukraine. An in-depth analysis of the components of the forestry industry complex in the pre-war period is carried out, in particular, such as: woodworking industry, production of paper and paper products, furniture production. At present, the woodworking industry of Ukraine has a low level of provision of mainly coniferous wood for forest consumers and the needs of the domestic market, which, in turn, leads to inefficient use of wood resources in conditions of low rates of reproduction of forest plantations. It is determined that the woodworking industry is a priority industry for most of the western regions of Ukraine and can further become a driving force for the intensive development of their economy. The activity of enterprises of the woodworking industry is also characterized from the standpoint of their number, net profit (loss) and profitability. An analysis of the foreign economic component of the development of the woodworking industry of Ukraine is carried out. It is proved that the prerequisite for the further development of the forestry industry complex of Ukraine in the post-war recovery period is its existing potential, which, under the conditions of an effective and systematic State policy in the field of forest management, will achieve an increase in competitiveness and growth of production at the regional level.

Keywords: forestry industry complex, woodworking industry, forest cover, forest resources, forestry harvesting, forest consumer.

Fig.: 9. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 14.

Kolbasin Yevhen S. – Candidate of Sciences (Economics), Research Associate of the Sector of Industrial Policy and Innovative Development of the Department of Industrial Policy and Energy Security, Research Centre for Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: johnnyevgen@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7774-7087>

Filatova Tetiana A. – Leading Engineer, Sector of Energy Security and Energy Efficiency of Department of Industrial Policy and Energy Security, Research Centre for Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: tatjana1967filatova@gmail.com

Вступ. В умовах низької забезпеченості України лісом, нерівномірного його розміщення та низького рівня лісистості території, і, як наслідок, запасів деревини перспективним виглядає визначення пріоритетних напрямків розвитку лісової промисловості та механізмів ефективного управління сучасним лісопромисловим комплексом, спираючись на досвід структурної політики країн з близьким за обсягами лісовим фондом. Так, за даними Державного агентства лісових ресурсів України, ліси на різних її територіях досить суттєво відрізняються за своєю загальною характеристикою.

Це один із важливих факторів, який впливає на потенціал лісопромислового комплексу (ЛПК) будь-якої країни, який залежить від особливостей лісів та лісистості окремої території [1]. У зв'язку з цим виникає необхідність приділяти більше уваги інноваційному розвитку не тільки ЛПК в цілому, а й такої важливої його складової, як деревообробна промисловість.

Постановка проблеми. На сьогодні лісова промисловість у країні недоодржує досить суттєві обсяги деревної сировини, у зв'язку з чим ЛПК стикається з двома проблемами: з одного боку – це низький рівень забезпеченості деревообробної промисловості деревиною переважно хвойних порід для лісоспоживачів і потреб внутрішнього ринку, а з іншого – низька інтенсивність використання деревинних ресурсів в умовах неефективного відтворення обсягів лісових насаджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню розв'язання проблем функціонування та розвитку ЛПК України присвячено значну кількість робіт таких учених, як Кизим М. О., Хаустова В. Є., Губарева І. О. [2], Благун І. С. [3], Гайда Ю. І. [4], Дикань В. В. [5], Ярошенко І. В. [6] та ін. Однак окремі питання оцінки розвитку ЛПК в країні залишаються розкритими не повною мірою, зокрема, щодо поглибленого аналізу його складових безпосередньо до повноцінного вторгнення рф в Україну.

Мета статті – проаналізувати стан та тенденції розвитку ЛПК України у довоєнний період з урахуванням невід'ємних його складових.

Обмеженість лісових ресурсів більшості регіонів України з причин різної їх лісистості напряму впливає на інтенсивність розвитку лісопромислового комплексу країни.

Нерівномірність розміщення лісів по території України суттєво впливає на розвиток всього лісового господарства як важливої складової економіки країни та по-

требує значних площ, і залежить від кліматичногрунтових умов [1].

Не менш важливими факторами обмеженості доступу до лісових ресурсів є їх екологічне значення, незбалансоване розташування у різних природних зонах, досить високий відсоток заповідних лісів [7]. Ліси грають важливу роль у відновленні заготівлі деревини як у лісогосподарській, так і у деревообробній галузях економік країн світу з достатнім рівнем лісистості.

Неоднорідність природних умов у різних зонах і регіонах України обумовлюють і значні відмінності в обсягах заготівлі різних видів порід деревини, яких налічується більше тридцяти.

У лісопромисловому комплексі як системі підприємств, котрі використовують лісові ресурси територій з різною їх концентрацією, створюється технологічний ланцюг: лісовирощування – лісозаготівля – переробка – випуск кінцевої продукції [8, с. 243].

Складовими ЛПК України виступають такі його підгалузі виробництва (рис. 1).

Розвиток деревообробної промисловості як складової ЛПК цілком справедливо вважати пріоритетною галуззю для більшості західних регіонів України.

З урахуванням введення воєнного стану в Україні наприкінці лютого 2022 р. доцільно буде дослідити стан деревообробної промисловості та інших складових ЛПК України у довоєнний період.

Валове виробництво основних видів продукції деревообробної промисловості України впродовж 2011–2021 рр. характеризувалося такими тенденціями [9] (рис. 2): виробництво деревини з ялини та смереки щорічно збільшувалося з 232 тис. м³ у 2012 р. до 297 тис. м³ у 2021 р., або на 4,6 %; виробництво деревини із сосни зростало найшвидшими темпами серед усієї номенклатури деревообробної продукції в періоди 2011–2016 рр. та 2017–2020 рр.; виробництво деревини хвойних порід (крім деревини із ялини, смереки та сосни) упродовж 2011–2021 рр., навпаки, зменшилося з 411 тис. м³ у 2011 р. до 222 тис. м³ у 2021 р., або на 46,0 %; обсяги виробництва деревостружкових плит у 2011–2020 рр. залишалися приблизно на одному рівні з незначними коливаннями та зменшилися з 2689 тис. м³ у 2011 р. до 2206 у 2020 р., або на 18,0 %; фанера клеєна та панелі фанеровані також упродовж досліджуваного періоду залишалися на стабільному рівні – 180 тис. м³ на рік; на достатньо стабільному рівні залишалося виробництво в країні вікон, дверей та дверних рам із деревини.

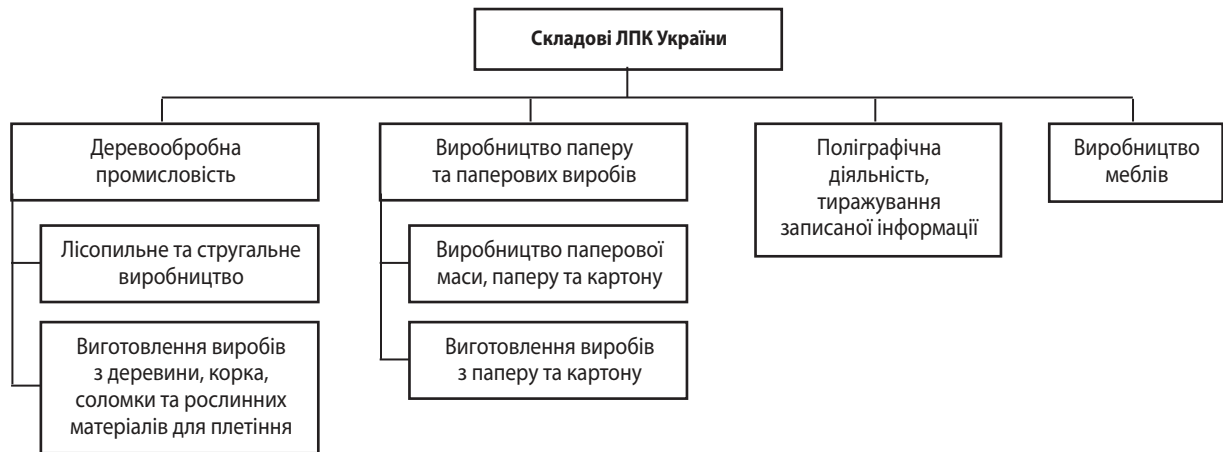
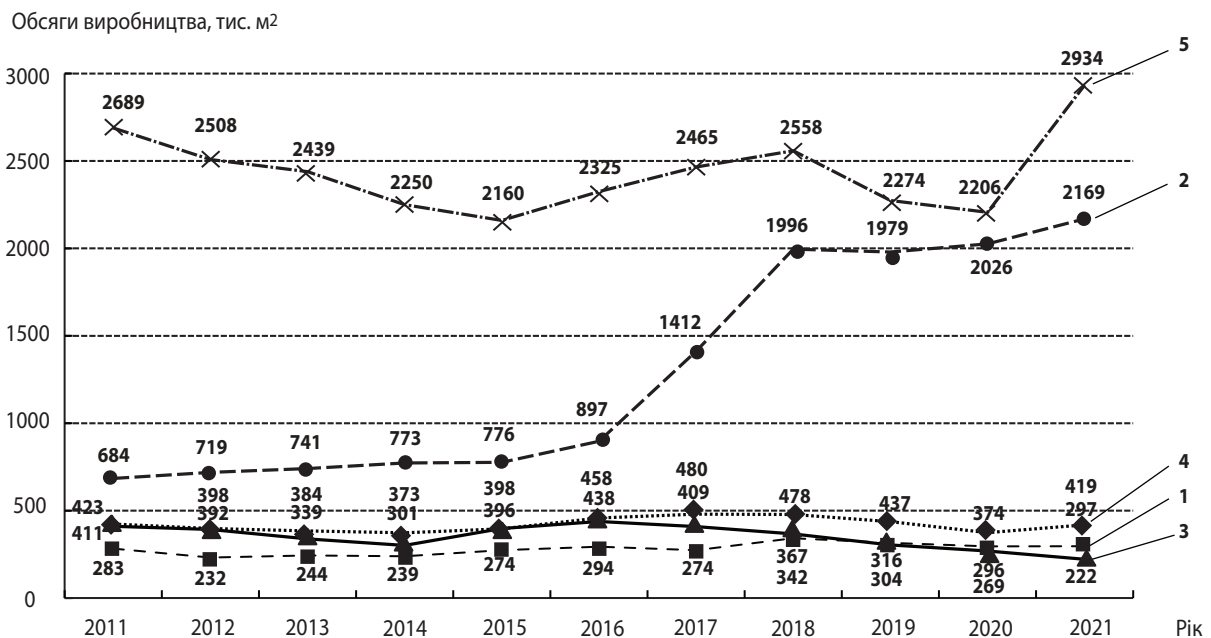

Рис. 1. Складові ЛПК України

Джерело: складено за класифікацією Державної служби статистики України

Умовні позначення: 1 – деревина з ялини та смереки; 2 – деревина із сосни; 3 – деревина хвойних порід (крім деревини із ялини, смереки та сосни); 4 – деревина (крім хвойних чи тропічних порід); 5 – плити деревостружкові з деревини

Рис. 2. Динаміка обсягів виробництва основних видів продукції деревообробної промисловості України в 2011–2021 рр.

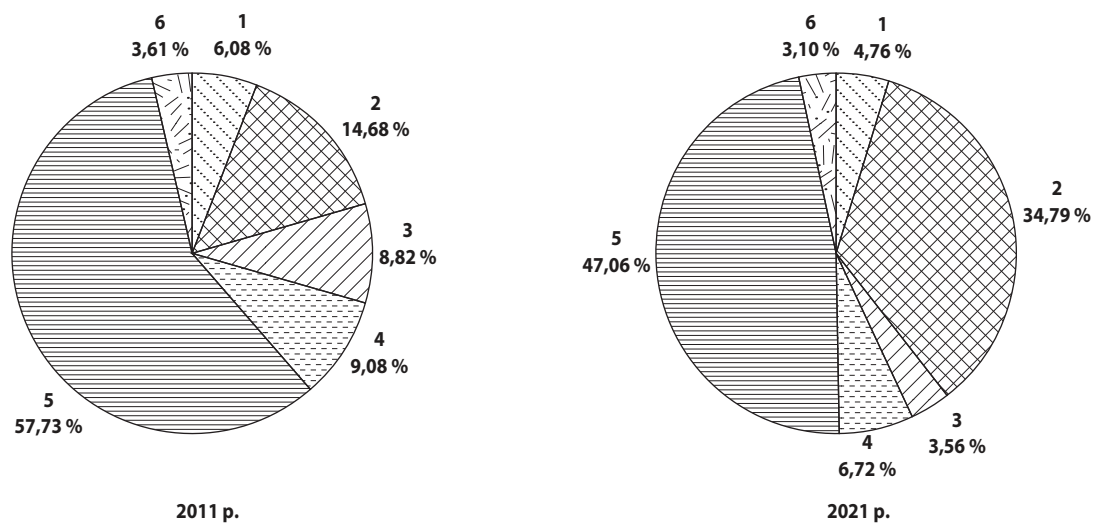
Джерело: за матеріалами [9]

Структуру виробництва окремих видів промислової продукції деревообробної галузі України в 2011–2021 рр. подано на рис. 3.

З даних рис. 3 випливає, що у структурі виробництва окремих видів промислової продукції деревообробної галузі України протягом 2011–2021 рр. домінували виробництво плит деревостружкових з деревини (зі зменшенням питомої ваги з 57,7 % у 2011 р. до 47,1 у 2021 р., або на 10,6 %) та виробництво деревини із сосни (навпаки, зі збільшенням питомої ваги з 14,7 % у 2011 р. до 34,8 % у 2021 р., або на 20,1 %). Поступалися цим двом видам виробництва такі види промислової продукції деревооброб-

ної галузі країни, як: деревина з ялини та смереки, питома вага якої у 2011–2021 рр. залишалася практично незмінною на рівні 4,8–6,1 %; деревина хвойних порід, яка зменшила свою питому вагу на 5,2 % – з 8,8 % у 2011 р. до 3,6 у 2021 р.; невисокою залишається питома вага виробництва клееної фанери, панелей фанерованих і шаруватих матеріалів з деревини інших порід (з 3,6 % у 2011 р. до 3,1 % у 2021 р.).

Слід зазначити, що в 2014–2021 рр. обсяги загальної вартості основних видів реалізованої промислової продукції, виробленої з власної сировини деревообробної галузі України, значно зросли та продемонстрували суттєві щорічні темпи їх зростання. Таких суттєвих сплесків зростан-

Умовні позначення: 1 – деревина з ялини та смереки уздовж розпиляна чи розколота, розділена на шари чи луцена, завтовшки більше 6 мм; 2 – деревина із сосни уздовж розпиляна чи розколота, розділена на шари чи луцена, завтовшки більше 6 мм; 3 – деревина хвойних порід уздовж розпиляна чи розколота, розділена на шари чи луцена, завтовшки більше 6 мм (крім деревини із ялини, смереки та сосни); 4 – деревина (крім хвойних чи тропічних порід) уздовж розпиляна чи розколота, розділена на шари чи луцена, завтовшки більше 6 мм (крім брусків, планок та фриз для паркетного або дерев'яного покриття підлоги, дубових); 5 – плити деревостружкові з деревини; 6 – фанера клеєна, панелі фанеровані та матеріали шаруваті подібні, з деревини інших порід

Рис. 3. Структура виробництва окремих видів промислової продукції деревообробної галузі України у 2011–2021 рр.

Джерело: за матеріалами [9]

ня вартості справедливо пов'язувати зі значною активізацією ділової активності деревовиробників після затяжних кризових явищ у країні до 2012 р. та впровадженням мораторію на експорт необробленої деревини в 2017 р. [10].

Динаміка обсягів виробництва паперу та паперової продукції в Україні упродовж 2011–2021 рр. характеризувалася таким чином [9] (рис. 4): виробництво негофрованих коробів та ящиків з паперу або картону щорічно збільшувалося з 81,9 тис. т у 2011 р. до 129 тис. т у 2018 р., або на 57,5 % з подальшим його зниженням у 2019–2021 рр. (з 101 тис. т до 95,2 тис. т); виробництво гофрованих коробів і ящиків з паперу або картону щорічно збільшувалося з 446 тис. т у 2011 р. до 546 тис. т у 2021 р., або на 22,4 %; обсяги виробництва паперу та некрейдованого картону в цілому в країні збільшилися в два рази – з 170 тис. т у 2011 р. до 343 тис. т у 2021 р. та залишалися упродовж останніх 8 років на рівні 300–345 тис. т на рік; виробництво зошитів з паперу та картону майже щорічно упродовж 2011–2020 рр. знижувалося і складало 54,6 %; лише в 2021 р. намітилася тенденція до збільшення; виробництво шпалер та подібних до них виробів з паперу для покриття стін та вікон скоротилося упродовж досліджуваного періоду майже втричі – з 113 тис. т у 2011 р. до 36,4 тис. т у 2021 р.

На рис. 5 наведено динаміку обсягів виробництва меблів за номенклатурою продукції промисловості в Україні в 2011–2021 рр.

Динаміка обсягів виробництва меблів в Україні упродовж 2011–2021 рр. характеризувалася нестабільністю за більшістю показників, а саме таким чином [9] (див. рис. 5): виробництво меблів для офісів зменшилося з 676 тис.

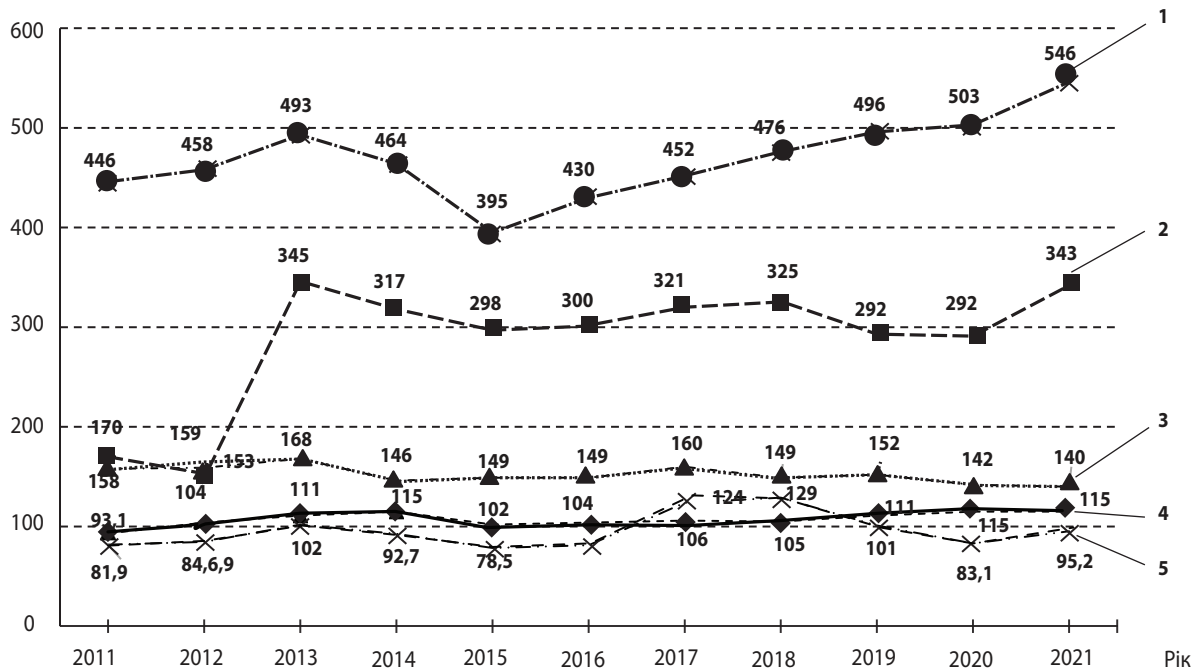
шт. у 2011 р. до 589 тис. шт. у 2021 р., або на 12,9 %; при цьому з подальшим збільшенням виробництва в середині досліджуваного періоду з 376 тис. шт. у 2015 р. до 795 у 2019 р., або в 2,1 разу; обсяги виробництва меблів для підприємств торгівлі збільшувалися з 276 тис. шт. у 2011 р. до 336 тис. шт. у 2021 р., або на 21,7 %; суттєві коливання спостерігалися в 2014–2015 рр., коли обсяги виробництва зменшилися в 1,4–2,2 разу; виробництво меблів для спальень упродовж 2011–2021 рр. в цілому збільшилося на 78 % і складало в 2021 р. 953 тис. шт.; виробництво м'яких меблів для сидіння з 2014 р. демонструвало стійку від'ємну динаміку упродовж до 2020 р. (скорочення обсягів виробництва з 866 тис. шт. до 267 тис. шт., або в 3,2 разу); приблизно така ж динаміка була і у виробництві жорстких меблів для сидіння (падіння майже в 2 рази за аналогічний період); обсяги виробництва кухонних меблів збільшувалися з 1,1 млн шт. у 2011 р. до 1,8 млн шт. у 2021 р., або на 63,6 %; при цьому упродовж 2011–2016 рр. вони були майже на одному рівні з наступним зростанням як виробництва, так і його темпів в 2017–2021 рр. на рівні 110–122 %.

Поряд з аналізом деревообробної промисловості як невід'ємної складової АПК України упродовж 2011–2021 рр. доцільним буде розглянути діяльність підприємств, що її представляють, з позицій їх кількості, чистого прибутку (збитку) та рентабельності.

На рис. 6 наведено динаміку зміни кількості діючих підприємств за однорідними видами діяльності деревообробної промисловості України у 2012–2021 рр.

За даними рис. 6 кількість діючих підприємств за однорідними видами діяльності деревообробної промисло-

Обсяги виробництва, тис. т

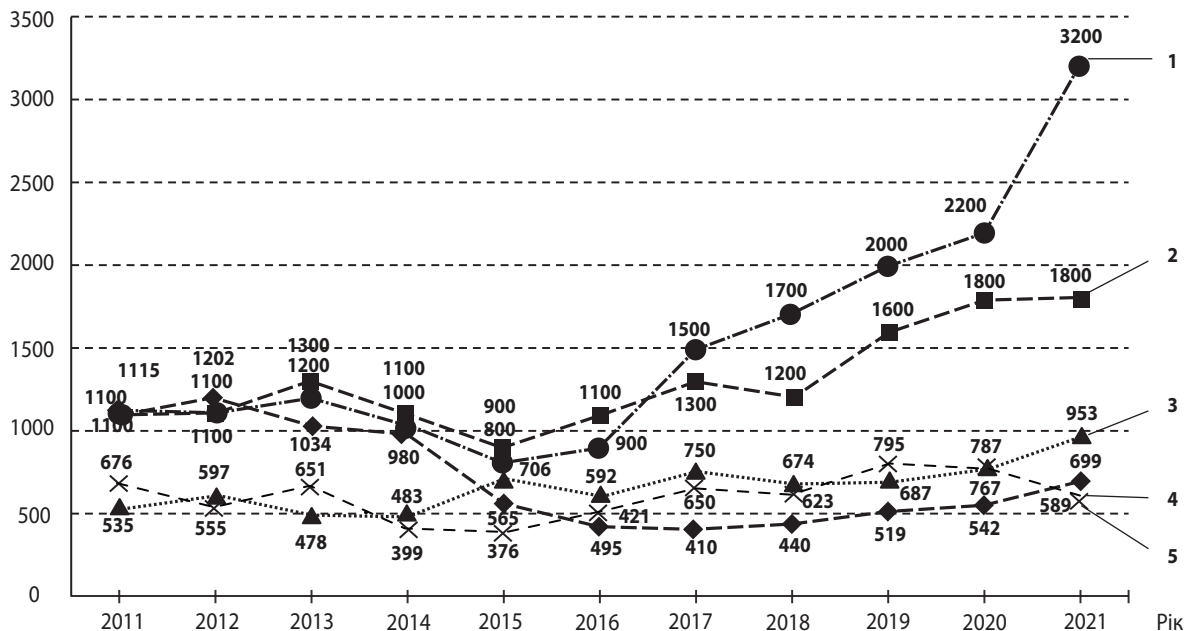

Умовні позначення: 1 – коробки та ящики, з паперу або картону гофрованих; 2 – папір та картон некрейдовані інші, н.в.і.у., щільністю 150 г/м² і менше, у рулонах чи аркушах; 3 – папір і картон гофровані, у рулонах або в аркушах; 4 – папір туалетний (у рулонах завширшки 36 см і менше або розрізаний за розміром або формою); 5 – коробки та ящики, складані, з паперу або картону негофрованих

Рис. 4. Динаміка обсягів виробництва паперу та паперової продукції за номенклатурою продукції промисловості в Україні в 2011–2021 рр.

Джерело: за матеріалами [9]

Обсяги виробництва, тис. шт.

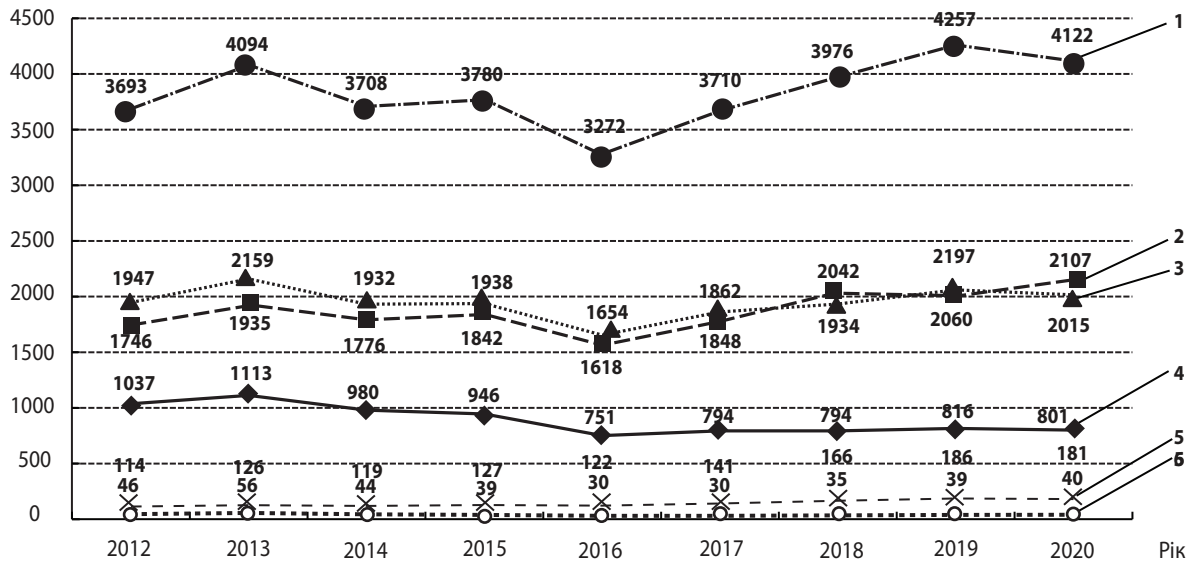

Умовні позначення: 1 – меблі для їдалень та віталень дерев'яні; 2 – меблі кухонні; 3 – меблі для спальень дерев'яні; 4 – меблі для сидіння м'які з дерев'яним каркасом; 5 – меблі для офісів дерев'яні

Рис. 5. Динаміка обсягів виробництва меблів за номенклатурою продукції промисловості в Україні у 2011–2021 рр.

Джерело: за матеріалами [9]

Кількість підприємств, од.

Умовні позначення: 1 – оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння; 2 – лісопилне та стругальне виробництво; 3 – виготовлення виробів з деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння; 4 – виробництво інших дерев'яних будівельних конструкцій і столярних виробів; 5 – виробництво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону; 6 – виробництво щитового паркету

Рис. 6. Динаміка кількості діючих підприємств за однорідними видами діяльності деревообробної промисловості України у 2012–2020 рр.

Джерело: за матеріалами [11]

вості України упродовж 2012–2020 рр. переважно збільшувалась, однак не по всіх її видах. Так, кількість діючих підприємств з оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки рослинних матеріалів для плетіння збільшилась з 3693 од. у 2012 р. до 4122 од. у 2020 р., або на 11,6 %; при цьому коливання відбувалися протягом всього період як у бік збільшення, так і зменшення.

Кількість підприємств, зайнятих у сфері лісопилного та стругального виробництва, демонструвала найкращу динаміку темпів з незначними коливаннями; в цілому вона збільшилась на 20,7 % (з 1746 од. у 2012 р. до 2107 од. у 2020 р.). Найвищий приріст кількості діючих

підприємств за однорідними видами діяльності деревообробної промисловості України належав підприємствам, зайнятим у сфері виробництва фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону – на 58,8 %. Кількість підприємств з виробництва щитового паркету залишалась протягом досліджуваного період практично незмінною – на рівні 40 підприємств. І, навпаки, зменшилась кількість підприємств, задіяних у виробництві інших дерев'яних будівельних конструкцій і столярних виробів, – з 1037 од. у 2012 р. до 801 од. у 2020 р., або на 22,8 %.

У табл. 1 та на рис. 7 наведено динаміку чистого прибутку (збитку) підприємств деревообробної промисловості України у 2010–2021 рр.

Таблиця 1

Чистий прибуток (збиток) підприємств деревообробної промисловості України в 2010–2021 рр.

Рік	Чистий прибуток (збиток) підприємств, тис. грн				
	Усього	у тому числі:			
		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	
				усього	з них мікропідприємства
1	2	3	4	5	6
2010	-187410,2	к/с	к/с	-69311,6	-35944,8
2011	23337,0	к/с	к/с	-109109,3	-39033,3
2012	-243430,2	-87190,0	-97603,6	-58636,6	-27849,2
2013	-122656,0	к/с	к/с	-127046,8	-89418,1

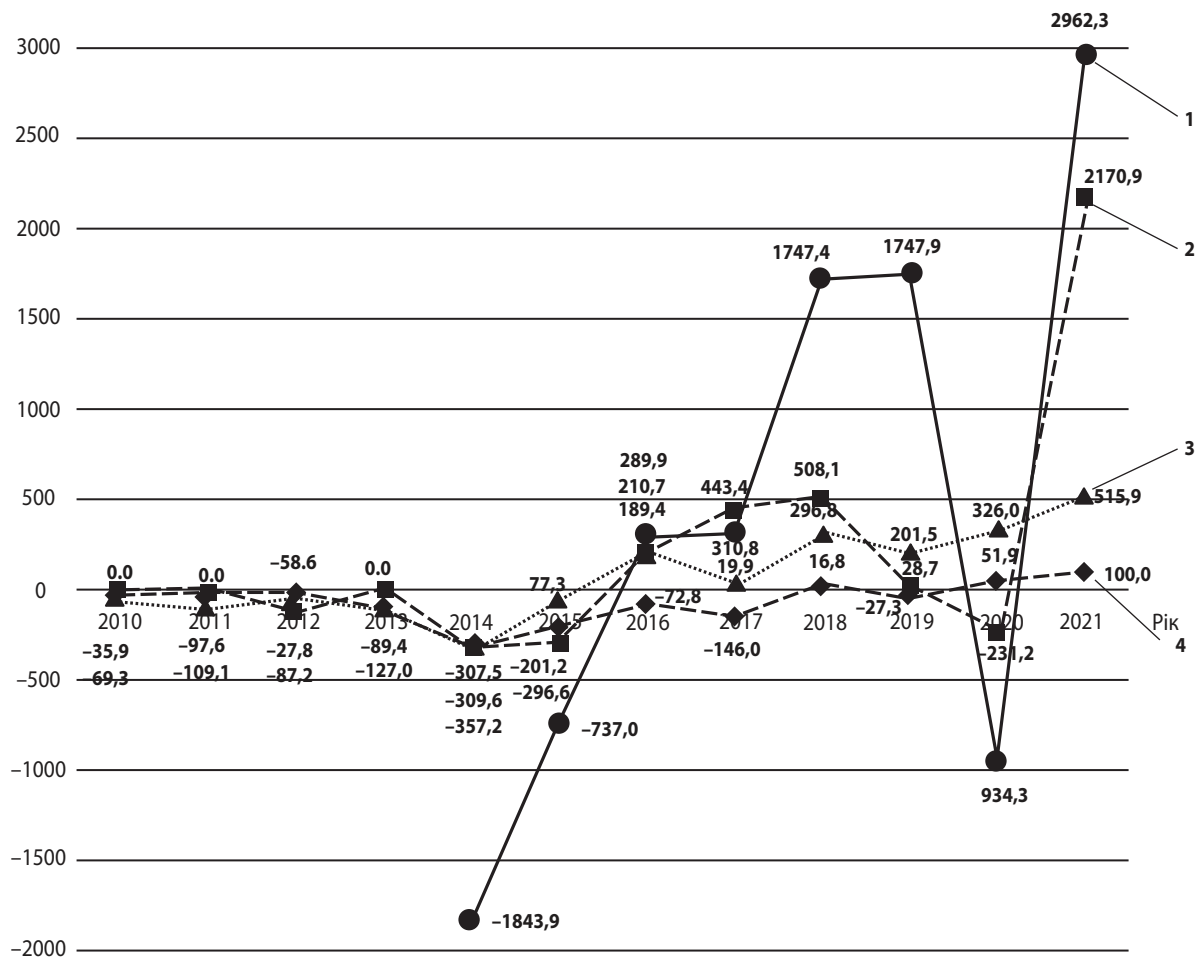
Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
2014	-2510724,6	-1843946,0	-309580,5	-357198,1	-307541,3
2015	-1110836,0	-736953,0	-296603,2	-77279,8	-201192,8
2016	690032,5	289943,0	189350,6	210738,9	-72819,2
2017	774112,5	310838,0	443394,8	19879,7	-145977,7
2018	2524357,2	1719445,0	508122,7	296789,5	16780,2
2019	1978067,1	1747895,0	28670,4	201501,7	-27288,6
2020	-839605,9	-934346,0	-231219,9	325960,0	51911,1
2021	5649144,7	2962340,0	2170947,9	515856,8	100045,4

Джерело: за матеріалами [12]

к / с – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

Величина прибутку
(збитку), млн грн

Умовні позначення: 1 – меблі для їдальень та віталень дерев'яні; 2 – меблі кухонні; 3 – меблі для спальень дерев'яні; 4 – меблі для сидіння м'які з дерев'яним каркасом; 5 – меблі для офісів дерев'яні

Рис. 7. Динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств деревообробної промисловості України в 2010–2021 рр.

Джерело: за матеріалами [12]

З даних табл. 1 та рис. 7 видно, що серед усіх підприємств деревообробної галузі в Україні чистий прибуток був зафіксований в 2011 р. (23,3 млн грн) та в 2016–2019 рр. (з 690,0 млн грн до 1 978,1 млн грн відповідно), а збиток у 2010 р. (-187,4 млн грн) та в 2012–2015 рр. (з -243,4 до -1 110,8 млн грн відповідно). У 2020 р. підприємства деревообробної галузі в Україні отримали майже 6 млрд грн прибутків.

Великі, середні та малі підприємства деревообробної промисловості України в 2010–2021 рр. демонстрували такі фінансові результати своєї діяльності:

- великі підприємства упродовж 2012–2015 рр. залишалися збитковими, а в 2016–2019 рр. були прибутковими (чистий прибуток збільшився з 289,9 млн грн у 2016 р. до 1747,9 млн грн у 2019 р., або у 6 разів), і, навпаки, збитки в 2020 р. змінилися на прибутки в 2021 р. у розмірі 2962 млрд грн;
- середні підприємства упродовж 2012–2015 рр. також були збитковими, а в 2016–2019 рр. завершували фінансові роки з прибутками (чистий прибуток зменшився з 189,4 млн грн у 2016 р. до 28,7 млн грн у 2019 р., або у 6,6 разів); як і великі підприємства, середні підприємства в 2021 р. вийшли на прибутковість, яка сягнула понад 2,1 млрд грн;
- малі підприємства у 2010–2015 рр. залишалися збитковими (чистий прибуток зменшився з -69,3 млн грн у 2010 р. до -77,3 млн грн у 2015 р.), а в 2016–2020 рр. були прибутковими (чистий прибуток збільшився з 210,7 млн грн у 2016 р. до 515,9 млн грн у 2021 р., або у 2,5 разу);
- мікропідприємства деревообробної промисловості України в 2010–2017 та 2019 рр. завершували фінансові роки зі збитками (в середньому на рівні -105,2 млн грн; найвищі збитки зафіксо-

ано в 2014–2015 рр. – 200–300 млн грн); у 2020–2021 рр. мікропідприємства були прибутковими, збільшивши обсяги прибутків у 2 рази;

- у 2021 р. всі види підприємств деревообробної промисловості України вийшли на прибутковість своєї діяльності.

Слід також зазначити, що в 2010, 2011 та 2013 рр. з метою конфіденційності статистичної інформації дані щодо чистого прибутку (збитку) підприємств деревообробної промисловості України не оприлюднювалися, що не дало змогу більш детально оцінити динаміку за досліджуваній період.

В табл. 2 наведено динаміку операційної та всієї діяльності підприємств деревообробної промисловості України в 2010–2020 рр.

Дані табл. 2 свідчать про те, що рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності досить суттєво відрізнявся від рівня рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств упродовж досліджуваного періоду часу.

Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств деревообробної промисловості України коливався в межах 2,6–10,7 % в 2010–2021 рр. з загальним збільшенням від 3,2 % у 2010 р. до 10,7 % в 2021 р., або в 4,1 разу. У розрізі видів підприємств рівень рентабельності можна охарактеризувати таким чином:

- рентабельність операційної діяльності великих підприємств перевищувала цей показник для середніх і малих підприємств і коливалась від 8,9 % до 18,9 % упродовж 2014–2021 рр. (середній рівень 15,9 %);
- рентабельність операційної діяльності середніх підприємств коливалась в межах 2,4–8,7 % при середньому рівні 6,4 %, не враховуючи 2012 р.;
- рентабельність операційної діяльності малих підприємств коливалась від 2,8 % до 4,2 % упродовж 2015–2021 рр. (середній рівень 3,6 %);

Таблиця 2

Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств за видом економічної діяльності «Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння» (Код за КВЕД-2010 – 16) за 2010–2017 роки¹ з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства в 2010–2021 рр.

Роки	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств (відсотків) ²					Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств (відсотків) ³				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2010	-0,4	к/с	к/с	0,3	-3,6	-1,8	к/с	к/с	-3,4	-6,1
2011	3,2	к/с	к/с	-1,0	-0,1	0,2	к/с	к/с	-3,7	-4,4
2012	2,6	6,6	1,2	0,2	-1,5	-2,0	-2,2	-1,8	-2,2	-3,8
2013	3,3	к/с	к/с	-1,0	-3,4	-1,0	к/с	к/с	-4,3	-9,7
2014	4,5	14,8	2,4	-5,1	-14,7	-13,7	-23,9	-4,8	-8,6	-22,0
2015	9,7	17,0	9,8	2,8	-3,1	-4,2	-10,5	-2,2	-1,3	-10,3

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5		7	8	9	10	11
2016	9,5	17,8	8,3	5,2	-1,2	2,3	4,4	1,1	3,0	-3,1
2017	9,0	18,1	8,3	1,6	-4,4	2,1	3,1	2,6	0,2	-4,7
2018	8,5	17,0	6,5	4,0	1,5	5,4	14,4	2,2	2,5	0,4
2019	4,6	8,9	3,3	3,2	1,5	4,3	15,8	0,1	1,5	-0,6
2020	7,8	14,8	5,7	4,2	2,0	-1,7	-6,4	-1,1	2,4	1,0
2021	10,7	18,9	8,7	4,1	2,3	8,9	15,3	8,2	2,9	1,7

Джерело: за матеріалами [13]

Примітки:

¹ Без урахування результатів діяльності банків. За 2014–2019 роки без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

² Рівень рентабельності операційної діяльності розрахований як відношення фінансового результату від операційної діяльності до витрат операційної діяльності підприємств.

³ Рівень рентабельності усієї діяльності розрахований як відношення чистого прибутку (збитку) до всіх витрат діяльності підприємств.

к/с – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації (первинне та вторинне блокування вразливих значень).

- рентабельність операційної діяльності мікропідприємств коливалася в межах 1,5–2,0 % у 2018–2020 рр. при загальній збитковості в 2010–2017 рр.

Рентабельність усієї діяльності підприємств деревообробної промисловості України була низькою і не перевищувала 5,5 %. Упродовж до 2016 р. вона взагалі була збитковою. Лише в 2021 р. діяльність усіх видів підприємств деревообробної промисловості була рентабельною.

Розглядаючи зовнішньоекономічну складову деревообробної промисловості України, Держкомстат надає статистичні дані за кодом 4401000000 «Деревина паливна у вигляді колод, полін, хмизу, гілок, сучків тощо; деревна

тріска або стружка; тирса, тріска, стружка, уламки та відходи деревини та скрап, агломеровані або неагломеровані, у вигляді колод, полін, брикетів, гранул тощо».

В табл. 3 та на рис. 8 наведено динаміку обсягів експорту й імпорту продукції деревообробної промисловості України в 2011–2021 рр.

З даних табл. 3 та рис. 8 видно, що упродовж всього досліджуваного періоду торговельний баланс продукції деревообробної промисловості України був позитивним, а профіцит торговельного балансу коливався в межах 86,0 – 120,9 млн дол. США. Загалом експорт продукції деревообробної промисловості перевищував імпорт в 2011–2015 рр. в середньому в 424 рази, а в 2016–2020 рр. –

Таблиця 3

Динаміка обсягів експорту та імпорту продукції деревообробної промисловості України в 2011–2021 рр.

Рік	Експорт		Імпорт		Сальдо	
	Кількість, кг	Вартість, тис. дол. США	Кількість, кг	Вартість, тис. дол. США	Кількість, кг	Вартість, тис. дол. США
2011	1164900414,0	86 389,4	756570,0	339,9	1164143844	86 049,5
2012	1228329525,9	88 015,3	527855,0	286,2	1227801671	87 729,1
2013	1521728779,9	107 141,2	563831,3	319,1	1521164949	106 822,1
2014	1757271727,1	112 320,9	364968,9	283,3	1756906758	112 037,6
2015	2040670154,8	100 188,4	1243088,8	121,0	2039427066	100 067,4
2016	2040011461,5	101 695,9	390047,8	87,3	2039621414	101 608,6
2017	1971725868,4	114 295,1	364594,1	71,2	1971361274	114 223,9
2018	1884441083,8	146 671,5	273040,7	70,4	1884168043	146 601,1
2019	1144393048,3	111 765,0	345856,1	122,7	1144047192	111 642,3
2020	1072381086	101 252,0	292983,6	118,7	1072088102	101 133,3
2021	1210426175,8	123 362,6	30961347,3	2 398,8	1179464829	120 963,8

Джерело: за матеріалами [14]

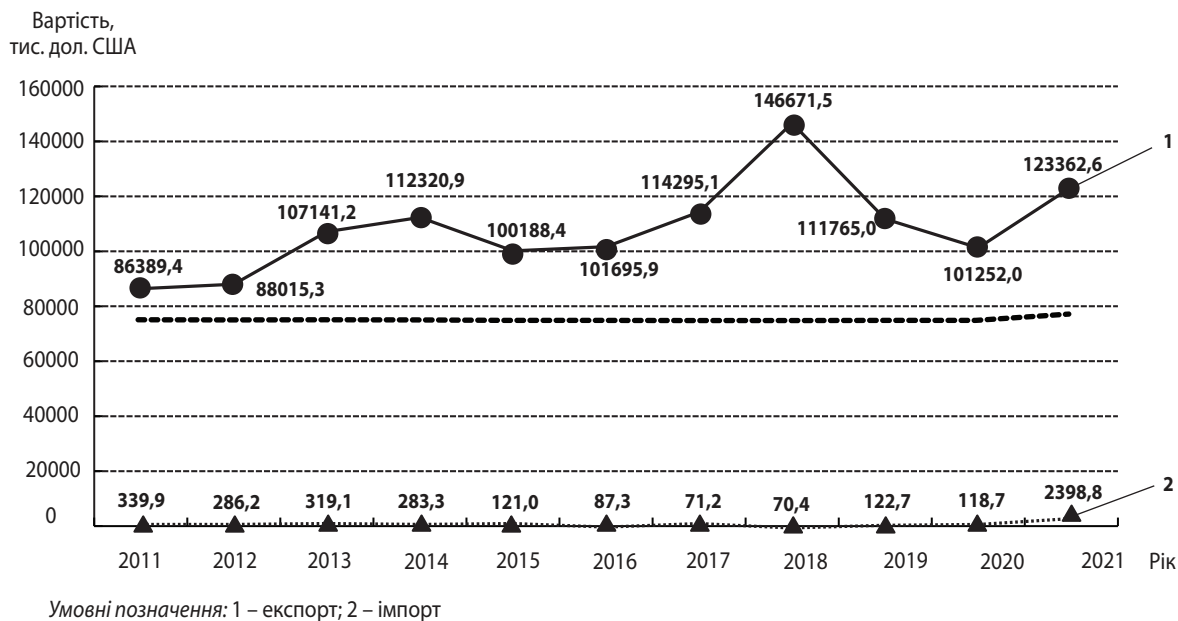

Рис. 8. Динаміка обсягів експорту й імпорту продукції деревообробної промисловості України у 2011–2021 рр.

Джерело: за матеріалами [14]

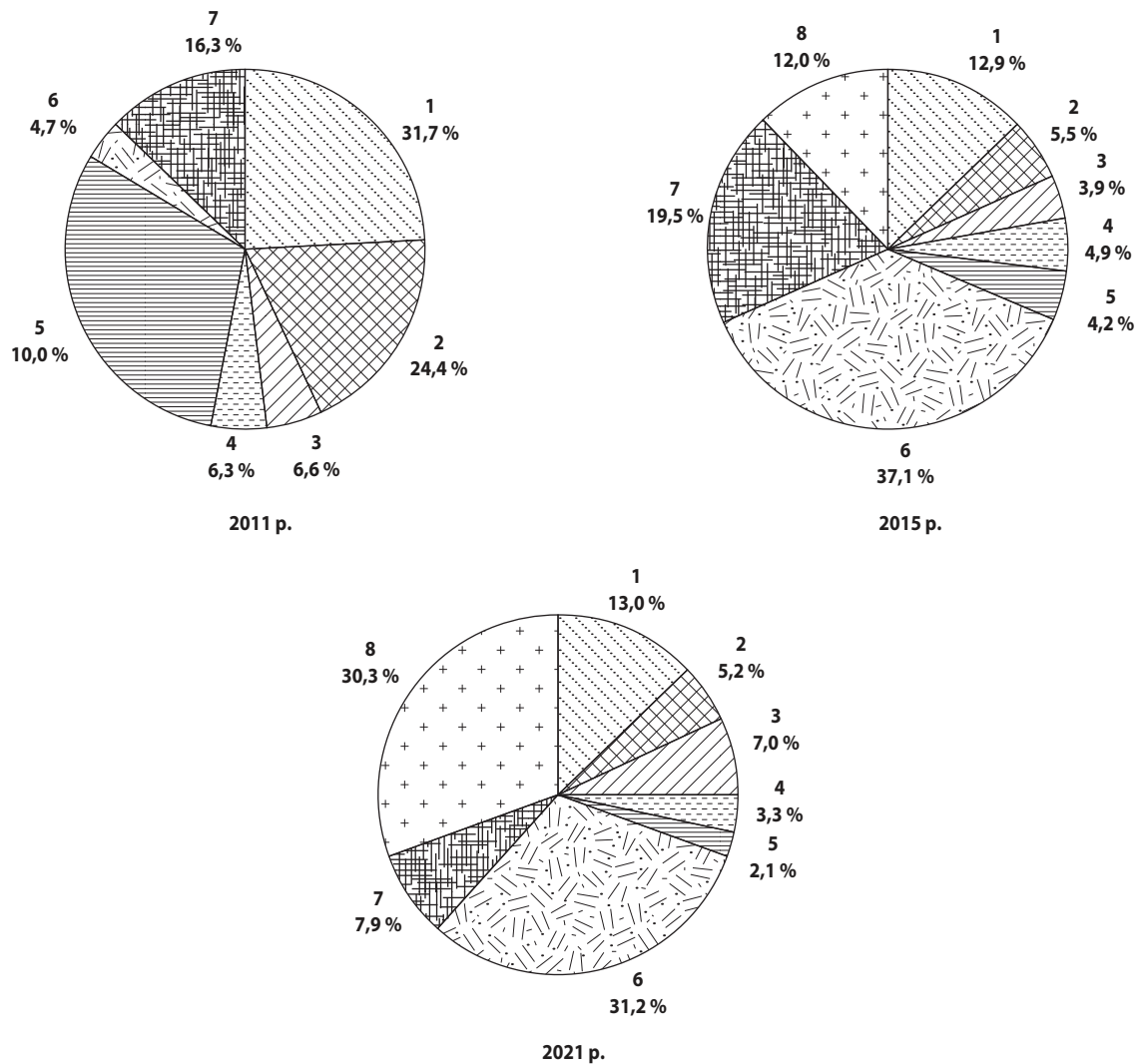
в 1323 рази. Такі суттєві переваги пов'язані з тим, що вітчизняна промислова деревина користується високим попитом в країнах Європи, про що свідчать дані рис. 9.

З даних рис. 9 видно, що ключовими країнами-імпортерами деревообробної продукції України упродовж 2011–2021 рр. є Польща, Словаччина, Італія, Угорщина, Австрія, Румунія та Туреччина. Дані також свідчать про суттєві зміщення ринків збуту продукції деревообробної промисловості України в останні 10 років. Так, питома вага експорту деревообробної продукції з України до Польщі зменшилася з 31,7 % у 2011 р. до 13,0 % у 2021 р., або у 2,4 разу. Також значне падіння питомої ваги експорту продукції деревообробної промисловості України відбулося у Словаччині – з 24,4 % у 2011 р. до 5,2 % у 2021 р., або у 4,7 разу. Суттєве зменшення експорту до Туреччини з 19,5 % в 2015 р. до 7,9 % в 2021 р. пов'язане, навпаки, зі збільшенням обсягів експорту до Німеччини, питома вага якого складала в 2021 р. вже 10,2 %. Питома вага експорту до Італії упродовж 2011–2021 рр. була стабільною на рівні 6,6–7,0%. Угорщина також залишалася стабільною країною-імпортером продукції деревообробної промисловості України (6,3 %, 4,9 % та 3,3 % відповідно). І, навпаки, такі країни як Румунія та Туреччина, наростили питому вагу імпорту деревообробної продукції з України – Румунія з 4,7 % у 2011 р. до 31,2 % у 2021 р., а Туреччина – з 0,2 % у 2011 р. до 19,5 % у 2015 р. відповідно.

Висновки. Проведене дослідження аналізу стану ЛПК України у довоєнний період дозволяє дійти таких висновків. Територія України відрізняється досить невеликим рівнем лісистості для своєї природної зони розташування, переважну більшість лісів сконцентровано у Прикарпатті та Карпатах. Області, розташовані у цих природних зо-

нах, переважно являють собою регіони-лідери за обсягами заготівлі деревини. Перша хвиля збільшення обсягів виробництва деревини із сосни в Україні припала на 2011–2016 рр. та 2016–2021 рр., коли вони щорічно збільшувалися в середньому на 124,6 %. У структурі виробництва окремих видів промислової продукції деревообробної галузі України домінувало виробництво деревостружкових плит і виробництво деревини із сосни. Обсяги реалізованої продукції деревообробної промисловості, а саме лісопильного та стругального виробництва, зросли майже в 6 разів упродовж 2014–2021 рр., а виробів з деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння – в 3,9 разу. Слід також відмітити зростання вартості реалізованої продукції виробленої з власної сировини продукції деревообробної галузі України після 2012 р. з причини впровадження мораторію на експорт необробленої деревини в 2017 р. В Україні кількість діючих підприємств за однорідними видами діяльності деревообробної промисловості в 2012–2020 рр. переважно збільшувалась, зокрема, зайнятих у сфері виробництва фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону. Найбільші обсяги виробленої продукції (товарів, послуг) деревообробної промисловості України в 2014–2020 рр. були зосереджені в Львівській, Рівненській та Волинській областях. Країнами-лідерами за обсягами експорту деревообробної продукції з України в останні роки були Румунія, Польща та Туреччина.

Все це є передумовою для подальшого розвитку ЛПК України вже у повоєнний період, а існуючий потенціал, передусім деревообробної промисловості, дозволяє за умов ефективної та системної державної політики у сфері лісокористування досягти підвищення її конкурентоспроможності в регіональному розрізі.

Умовні позначення: 1 – Польща; 2 – Словаччина; 3 – Італія; 4 – Угорщина; 5 – Австрія; 6 – Румунія; 7 – Туреччина; 8 – інші країни

Рис. 9. Структура експорту продукції деревообробної промисловості України в 2011, 2016 та 2021 рр.

Джерело: за матеріалами [14]

ЛІТЕРАТУРА

1. Кизим М. О., Ярошенко І. В., Хаустова В. Є., Губарева І. О. Формування стратегічних пріоритетів розвитку лісопромислового комплексу України : монографія. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2019. 476 с. URL: https://ndcipr.org/media/publications/files/Monogr2019Lisoprom_kompleksKyzyum.pdf

2. Пріоритетні напрями розвитку деревообробної промисловості України у повоєнний період : кол. моногр. / за ред. М. О. Кизима, І. О. Губаревої ; авт. кол. : М. О. Кизим, І. О. Губарева, В. Є. Хаустова, О. Ю. Полякова, Є. М. Крячко, Є. С. Колбасін, Р. В. Харченко, Т. А. Філатова. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2022. 268 с.

3. Благун І., Мендела Є. Циркулярна модель розвитку лісопромислового комплексу України. *Наукові перспективи*. 2022. № 11 (29). С. 114–127.

4. Гайда Ю., Кузик І. Лісопромисловий комплекс України: сучасний стан та доміанти розвитку. *Ефективна економіка*. 2021. № 3.

DOI: 10.32702/2307-2105-2021.3.5

5. Дикань В., Хорошко О. Сучасна модель інвестиційно-го менеджменту лісопромислового комплексу України. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2022. № 24. С. 80–84.

6. Губарев І. О., Ярошенко О. В. Оцінка конкурентоспроможності обробної промисловості лісопромислового комплексу України та країн ЄС. *Проблеми економіки*. 2020. № 1. С. 13–19.

7. Державне агентство лісових ресурсів України. URL: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62921&cat_id=32867

8. Попадинець М. Н. Лісопромисловий комплекс як складова внутрішнього ринку України. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 4. С. 242–246.

9. Таблиця «Виробництво окремих видів промислової продукції за 2011–2021 роки» // Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>

10. Деревообробна галузь: як захищати та розвивати // Вокс Україна. URL: <https://voxukraine.org/derevoobrobna-galuz-yak-zahishhati-ta-rozvivati/>

11. Кількість діючих підприємств за однорідними видами діяльності (2012–2020) // Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/ksg/ksg_u/arch_ksg_u.htm

12. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2010–2020 роки // Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/chpr/chpr_pr/chpr_pr_u/arh_chpr_pr2021_u.htm

13. Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств за видом економічної діяльності «Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння» (Код за КВЕД-2010 – 16) за 2010–2017 роки з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства в 2010–2020 рр.» // Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/rodp/rodp_ed/rodp_ed_u/arh_rodp_ed21_u.htm

14. Зовнішня торгівля окремими видами товарів за країнами світу за 2011–2021 роки // Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/e_iovt/arh_iovt2021.htm

REFERENCES

Blahun, I., and Mendela, Ye. "Tsyrykuliarna model rozvytku lisopromysloвого комплексу України" [Circular Model of the Development of the Forestry Complex of Ukraine]. *Naukovi perspektyvy*, no. 11(29) (2022): 114-127.

"Chystyi prybutok (zbytok) pidpryiemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpryiemstva za 2010-2020 roky" [Net Profit (Loss) of Enterprises by Type of Economic Activity with Distribution into Large, Medium, Small and Micro Enterprises for 2010-2020]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/chpr/chpr_pr/chpr_pr_u/arh_chpr_pr2021_u.htm

"Derevoobrobna haluz: yak zakhyschaty ta rozvyvaty" [The Wood Industry: How to Protect and Develop]. Voks Ukraina. <https://voxukraine.org/derevoobrobna-galuz-yak-zahishhati-ta-rozvivati/>

Derzhavne ahentstvo lisovykh resursiv Ukrainy. http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62921&cat_id=32867

Dykan, V., and Khoroshko, O. "Suchasna model investytsiino-ho menedzhmentu lisopromysloвого комплексу України" [Modern Model of Investment Management of the Forestry Complex of Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*, no. 24 (2022): 80-84.

Haida, Yu., and Kuzyk, I. "Lisopromyslovyi kompleks Ukrainy: suchasnyi stan ta dominanty rozvytku" [Forestry Complex of

Ukraine: Current State and Dominant Factors of Development]. *Efektivna ekonomika*, no. 3 (2021).

DOI: 10.32702/2307-2105-2021.3.5

Hubariyev, I. O., and Yaroshenko, O. V. "Otsinka konkurentospromozhnosti obrobnoi promyslovosti lisopromysloвого комплексу України та країн ЄС" [Assessment of the Competitiveness of the Timber Processing Complex of Ukraine and the EU]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2020): 13-19.

"Kilkist diiuchykh pidpryiemstv za odnorodnymi vydamy diialnosti (2012-2020)" [Number of Operating Enterprises by Homogeneous Types of Activity (2012-2020)]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/ksg/ksg_u/arch_ksg_u.htm

Kyzym, M. O. et al. "Formuvannia stratehichnykh priorityetiv rozvytku lisopromysloвого комплексу України" [Formation of Strategic Priorities for the Development of the Forestry Complex of Ukraine]. Kharkiv: FOP Liburkina L. M., 2019. https://ndcipr.org/media/publications/files/Monogr2019Lisoprom_kompleksKyzym.pdf

Kyzym, M. O. et al. *Priorityetni napriamy rozvytku derevoobrobnoi promyslovosti Ukrainy u povoiennyi period* [Priority Areas of Development of the Woodworking Industry of Ukraine in the Post-war Period]. Kharkiv: FOP Liburkina L. M., 2022.

Popadynets, M. N. "Lisopromyslovyi kompleks yak skladova vnutrishnyoho rynku Ukrainy" [The Forestry Complex as a Component of the Domestic Market of Ukraine]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, no. 4 (2011): 242-246.

"Rentabelnist operatsiinoi ta vsiiei diialnosti pidpryiemstv za vydom ekonomichnoi diialnosti «Obroblennia derevyny ta vyhotovlennia vyrobiv z derevyny ta korka, krim mebliv; vyhotovlennia vyrobiv iz solomky ta roslynnykh materialiv dlia pletinnia» (Kod za KVED-2010 - 16) za 2010-2017 roky z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpryiemstva v 2010-2020 rr." [Profitability of Operating and All Activities of Enterprises by Type of Economic Activity "Wood Processing and Manufacture of Wood and Cork Products, Except Furniture; Manufacture of Products from Straw and Plant Materials for Weaving" (Code According to KVED-2010 - 16) for 2010-2017 with a Division into Large, Medium, Small and Micro Enterprises in 2010-2020"]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/rodp/rodp_ed/rodp_ed_u/arh_rodp_ed21_u.htm

"Tablytsia «Vyrobnytstvo okremykh vydiv promyslovoi produktsii za 2011-2021 roky»" [Table "Production of Certain Types of Industrial Products for 2011-2021"]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <https://ukrstat.gov.ua>

"Zovnishnia torhivlia okremyvy vydamy tovariv za krainamy svitu za 2011-2021 roky" [Foreign Trade of Certain Types of Goods by Countries of the World for 2011-2021]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/e_iovt/arh_iovt2021.htm

Стаття надійшла до редакції 20.11.2023 р.

Статтю прийнято до публікації 15.12.2023 р.